

דין ודברים

אוניברסיטת חיפה • הפקולטה למשפטים

דין ודברים

כתב עת משפטי בין תחומי

כרך ו • חוברת 1
אלול תשע"א • ספטמבר 2011

עורך ראשי

רונן פרי

סגן עורך

בן דותן

חברות וחברי המערכת

אושר הרוש, איתי מור, איתמר מצרי, אלון מ. אגמון, אסף גופר, גילת אברהם, חן זייפן,

סתו הדר, עינת שטיינר, שירה כהן-בליימן, שירי נוימן

עריכה לשונית

יהודית ידלין

כתבי יד יש להגיש ברווח כפול, בפורמט word 97 או 2000 או בפורמט rtf, על פי כללי הציטוט של "דין ודברים".
היקף המאמרים לא יעלה על 20,000 מילים; היקף הערות פסיקה וחקיקה – 10,000 מילים; היקף הארות סטודנט/ית – 7,500 מילים, למעט מקרים מיוחדים בתיאום מראש.
ניתן לשלוח את כתבי היד בדואר אלקטרוני: dinrev@research.haifa.ac.il או בקובץ מודפס ובתקליטון בפורמט האמור, לכתובת:
"דין ודברים", הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה, הר הכרמל, חיפה 31905.
המערכת אינה מתחייבת להחזיר כתבי יד לשולחיהם.

ניתן לרכוש חוברות ולהירשם כמנויים במשרד המערכת:
כתובת: "דין ודברים", הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה,
הר הכרמל, חיפה 31905
דואר אלקטרוני: dinrev@research.haifa.ac.il
כתובת אתר אינטרנט: <http://din-udvarim.haifa.ac.il>
טלפון: 04-8249537
פקס: 04-8249247

רכישת מינויים וחוברות חדשות בנבו הוצאה לאור בע"מ
ת"ד 108 שריגים-ליאון 99835
טל' 02-9992099; פקס' 02-9992088
nevo@nevo.co.il

© הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה
חיפה תשע"א
ISSN 0792-8521

סדר: טלי פלד
דפוס: נבו הוצאה לאור
נדפס בישראל

תוכן העניינים

7	דבר העורך
13	על המחברים והמחברות
	מאמרים
17	יצחק עמית על טשטוש תחומים, טשטוש גבולות ואי־ודאות במשפט
41	יהודה אדר מגמות ותנודות בדין החוזים הכללי – ישראל 2010
85	ישי בלנק איים של פלורליזם: היפרדות ושילוב בין דתיים וחילונים בישראל
139	דניאל בן אוליאל שנת המשפט תש"ע בתחום הקניין הרוחני, הטכנולוגיה והתקשורת
173	מיכל (שיצר) גל על הכעך והחור שבו: חידושים בהגבלים עסקיים
201	הדר דנציג־רוזנברג, יורם רבין, יריב נבון התפתחויות במשפט הפלילי: חקיקה ושפיטה – סתירה או השלמה?
231	מיה ליקוורניק, אדם שפירא חידושים ומגמות בדיני תאגידיים מנקודת מבטו של עורך הדין המסחרי
259	יחיאל ש' קפלן דיני המשפחה בעידן של מדיניות חדשה: מחקיקה שיפוטית לחקיקה שהיא מלאכת מחשבת
341	שרון רבין מרגליות נקודות מפנה במשפט העבודה האישי

קוראות וקוראים יקרים,

החברת שלפניכן מאגדת מאמרים הבוחנים חידושים שנתחדשו ומגמות שזוהו בכמה מתחומי המשפט העיקריים בשנים האחרונות. מרבית המאמרים הם פרי פיתוח של הרצאות היסוד שניתנו על תחומים אלה בכנס שנת המשפט שנערך בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה בשלהי שנת 2010. הכנס אורגן זו השנה השנייה בתבונה רבה על ידי עמיתי וידידי הטוב ד"ר אמנון רייכמן. סברתי ועודני סבור כי תכנים המוצגים בכינוס כזה ראוי להרחיב, להעמיק ולהנציח בדפוס, וכך להעמידם לרשות הציבור כולו ולטובת העוסקות במשפט בפרט.

החברת אינה ממצה את כל התחומים שנדונו בכנס. הטעם העיקרי לכך הוא שהחלטנו מלכתחילה לא לפרסם את ההרצאות כפי שהן. כתב העת "דין ודברים" הוא עול ימים. הוא מצוי בתחרות קשה עם כתבי עת ותיקים ובעלי שם בשוק בעייתי שבו ההתרבות הבלתי פוסקת של כמות הפרסום עולה עשרת מונים על הגידול בהיקף התכנים הראויים לפרסום. הנחת היסוד שלנו הייתה ועודנה שוויתור על רמת התוכן יפגע באטרקטיביות היחסית של כתב העת – הן בקרב הקוראות והן בקרב הכותבות. אי לכך נדרשנו להבטיח כי גם המאמרים שיראו אור בחוברת מיוחדת זו יעמדו באמות המידה הקפדניות המאפיינות את כתב העת מראשיתו. בשלב הראשון ביקשנו מן המרצות והמרצים שהביעו נכונות עקרונית להשתתף בפרויקט לפתח ולהרחיב את הרצאותיהם על ידי הוספת רבדים אקדמיים, לרבות דיון וביקורת על החידושים והמגמות מנקודות מבט תאורטיות, בחינה השוואתית ותחזית לעתיד. בשלב השני המאמרים עברו שיפוט והמחברות והמחברים קיבלו מסמכי הערות מפורטים שעל פיהם ביצעו תיקונים מקיפים בטקסטים המקוריים. בשלב השלישי עברו המאמרים סבב נוסף של שיפוט ושיפור, ורק לאחר מכן החל תהליך העריכה. כל השלבים הללו התבצעו בלוח זמנים דחוק למדי, כדי שהדיון בחידושים ובמגמות יתפרסם בעודו אקטואלי. לא כל המרצות והמרצים שבכינוס יכלו להשתתף בפרויקט בתנאים הללו, אך אלה שבחרו לעשות כן ראויים להוקרה.

אחת ההחלטות העקרוניות שקיבלנו בתחילת הדרך הייתה לפרסם אך ורק מאמרים המושתתים על הרצאות היסוד ולא על הרצאות התגובה (להוציא חריג אחד). שלושה טעמים לדבר: ראשית, הרצאות היסוד היו מטבע הדברים מקיפות יותר ונגעו במרבית הסוגיות החשובות שהתעוררו בישראל בשנים האחרונות בתחומים הרלוונטיים. שנית, הנחנו כי ההערות והביקורת שהועלו במסגרת הרצאות התגובה תמצאנה בלאו הכי את ביטויין בגרסאות המשופרות של המאמרים המושתתים על הרצאות היסוד. שלישית, כפי שהסברתי לעיל, ביקשנו להשלים את הטיפול במאמרים במהירות האפשרית מתוך כוונה לפרסמם בתוך עשרה חודשים ממועד הכינוס. ככל שמדובר במאמרים העוסקים בחידושים ובמגמות, יש בפרסום מהיר חשיבות יתרה. הנחנו, והנחה זו אוששה במהלך

העבודה, כי הכפלת מספר המאמרים תעורר בעיות לוגיסטיות שתמנענה עמידה בלוח הזמנים שהצבנו לעצמנו.

קיבוץ מאמרים העוסקים בחידושים ובמגמות בתחומי המשפט השונים אינו רעיון מהפכני. אנו מכירים ומוקירים את ספרי השנה של המשפט הישראלי שערך פרופ' אריאל רוזן-צבי המנוח בשנות התשעים של המאה הקודמת. ברם אין לנו חפץ להמשיך או לחקות את הפרויקט השאפתני ההוא, ודאי לא לאחר שחלפו שנים כה רבות מאז הפסקתו. מחד גיסא אנו מבקשים לספק תוכן שונה. לא די לנו בחידושים ובמגמות. "דין ודברים" הוא כתב עת אקדמי, ועל כן הדיון בעכשווי לא היה יכול להתבצע במנותק מהקשרים רחבים יותר. הסברתי קודם לכן כיצד הבטחנו את רמת העומק והתחכום הנדרשת מכתבי יד הבאים בצל קורתנו. מאידך גיסא איננו מתיימרים להתחיל כאן מסורת כלשהי, שמונחים כמו "שנתון" או "ספר השנה" מבטיחים לקיים. אנו רואים בפרסומה של החוברת המונחת לפנינו תולדה של הזדמנות פז שנקרתה בדרכנו להעניק חיי נצח לדברי חכמה של בעלות ובעלי מומחיות ייחודית שיזמה ברוכה קיבצה יחדיו מארבע כנפות הארץ. בימים אלה נערכת הפקולטה לכנס שנת המשפט השלישי במספר. זו כבר תחילתה של מסורת. אך כדי שנוכל להוציא לאור חוברות דומות בעתיד נדרש קיומם של תנאים נוספים, ובהם פוטנציאל אמתי להכשרת הרצאות לפרסום אקדמי ונכונות של כל המעורבים בעניין לקבל על עצמם משא כבד שכזה.

*

את החוברת פותחת רשימתו של שופט בית המשפט העליון יצחק עמית – "על טשטוש תחומים, טשטוש גבולות ואי-ודאות במשפט". השופט עמית מצביע על טשטוש הגבולות בין המשפט לבין תחומים חיצוניים לו כמו כלכלה, פסיכולוגיה, פילוסופיה ולשון, בין ענפי המשפט המסורתיים לבין עצמם, בין דין מהותי לדין ראייתי, בין מרכיבים שונים של החלטות שיפוטיות ועוד. הוא מעלה את הסברה שתופעה זו משתלבת עם רוחות הספקנות, העמימות והיחסיות שחדרו גם למשפט, ואשר באות לידי ביטוי בין היתר בספקנות באשר ליכולתו של בית המשפט להכריע ולקבוע מהי האמת העובדתית, ובמגמה המסתמנת בענפים רבים של המשפט – להימנע מתוצאה בינארית. חרף ההכרה בחשיבות ההפריה ההדדית בין ענפי המשפט השונים ובין המשפט לבין דיסציפלינות אחרות סבור השופט עמית כי טשטוש הגבולות פוגע בוודאות המשפטית, שהיא בעלת ערך לא מבוטל. מלבד חשיבותה האקדמית של הרשימה יש בה לדעתי חשיבות מעשית רבה, שכן היא משקפת היבט מרכזי במשנתו השיפוטית של איש אשכולות שהשפעתו על עיצוב הדין הישראלי בשני העשורים הבאים צפויה לכל הדעות להיות עצומה.

יתר המאמרים מובאים על פי סדר שמות המחברים. יהודה אדר סוקר את עיקרי ההתרחשויות בדיני החוזים הכלליים בשנת המשפט החולפת ובוחן את ההשלכות

האפשרויות של התרחשויות אלה על זכויותיהם של צדדים לחוזה. אדר טוען כי הפיתוח ההלכתי של דיני החוזים בשנה האחרונה שומר על הדפוס הכללי המאפיין את הפסיקה בתחום זה בעשורים האחרונים. מחד גיסא הייתה גם בשנה החולפת מגמה של התקדמות מדודה בתלם ההלכה הקיימת תוך הבהרת הדין או עריכת תיקונים קלים באופן יישומם של המבחנים הידועים והמוכרים. פיתוחים חשובים מסוג זה ניכרים בתחום של דיני כריתת החוזה, דיני תום הלב ותקנת הציבור ובעניינים שונים הנוגעים בדיני התרופות. מאידך גיסא אפשר להצביע גם על חידושים בעלי חשיבות רבה יותר, העשויים לסמן נקודת מפנה. למשל, בינואר 2011 תוקן חוק החוזים הכללי באופן העשוי להשפיע על מחלוקת חריפה למדי שנתגלעה בבית המשפט העליון בסוגיית פרשנות החוזה. כך גם בתחום התרופות על הפרת חוזה לאור החידושים שהביא עמו פסק הדין בפרשת אגריפרם.

ישי בלנק טוען במאמרו כי מדינת ישראל מעודדת היפרדות בין חרדים לחילונים הן באמצעות קרקעות לחרדים שמהן מודרים חילונים באופן רשמי, והן באמצעות כללים משפטיים המתמרצים היפרדות כזו. בתי המשפט בישראל עוסקים באופן שגרתי בסוגיות אלה, בין היתר בדונם במכרזים לפיתוח מיזמי מגורים, בהחלטות מנהליות שונות הנוגעות לאופיו הדתי של המרחב הציבורי ובהקצאת קרקעות ומשאבים אחרים על ידי רשויות מקומיות לפעילות דתית. כללים אלה מתייחסים לחרדים כאילו היו מיעוט זעיר בעל אורחות חיים ייחודיים המצויים בסכנת היכחדות, ועל כן ראויים להגנה מיוחדת וליצירת "מרחבים טהורים" שמהם יודרו חילונים. לדברי בלנק, גישה זו אינה משקפת נכונה את המציאות החברתית המשתנה בישראל, והיא בעייתית מבחינה נורמטיבית. חרדים אינם מיעוט קטן ושולי אלא נתח נכבד מהחברה הישראלית. בנוסף, החרדים אינם קהילה הומוגנית וקהרנטית מבחינת העדפותיה, מאפייניה ואורח חייה. למרות היתרונות הטמונים ביצירת מסגרות מגורים נפרדות לחרדים וחילונים, למדיניות זו תוצאות שליליות רבות, לרבות פגיעה בחירות, "סימון" והפליית קבוצות חברתיות, חיזוק סטראוטיפים ודעות קדומות, אי־צדק חלוקתי, קיפוח קבוצות חלשות שבתוך קבוצות המיעוט והאצת מגמות ההיפרדות הקיימות ממילא בחברה הישראלית. בלנק מנסה לערער על העמדה שלפיה הדרך להתמודד עם שוני דתי ותרבותי היא על ידי היפרדות ויצירת "מרחבים טהורים" שבהם יתגוררו קהילות דתיות במנותק מקבוצות חברתיות אחרות. לגישתו, יש לאמץ כמה עקרונות משפטיים מנחים שיקדמו הופעת מרחב דה־סגרגטיבי, שבו ייווצרו "איים של פלורליזם": מרחבים שבהם יוכלו בני הקהילות השונות להתגורר אלה בסמוך לאלה, להתחכך אלה באלה, להשפיע ולהיות מושפעים, להתפשר על אורחות חייהם המנוגדים וללמוד לחיות ביחד.

דניאל בן־אוליאל סוקר את התמורות שחלו בתחום הקניין הרוחני, הטכנולוגיה והתקשורת בשנת התש"ע. לדעת בן־אוליאל, אי אפשר לזהות מגמה אחידה או החלטית בשיח הזכויות המבוססות־קניין־רוחני. בתחום זכויות היוצרים הסדר הפשרה התקדימי

בעניין *Google Books* הוא ציון דרך שמרני, שתאגירי תעשיות המידע הם מוטביו, ואילו בתחום דיני הפטנטים פסק דינו של בית המשפט העליון של ארצות הברית בעניין *Bilski* נחשב להפך הגמור, והוא נדבך נוסף במדיניותה הקזואיסטית של הרשות השופטת האמריקאית בתחום הסדרת הטכנולוגיה בשנים האחרונות. חוסר האחידות ניכר בשנת התש"ע גם בדין הישראלי ובלט במיוחד בהסדרת הגנת הפרטיות. במישור הפנימי חוסר האחידות ניכר בהצעות חוק שנועדו לצמצם את ההגנה על הפרטיות, העומדות בניגוד למגמת ההרחבה השיפוטית ועלולות לפגוע באיזון הרשויות ובייחוד במעמד של הרשות השופטת ובית המשפט העליון. בתחום הסדרת התקשורת ובכל הנוגע לאימוץ הדין הבין-לאומי אל תוך המשפט הפנימי בתחומי הפטנטים וסימני המסחר הישגיה המשפטיים של ישראל אחידים יותר, והם ביטוי להתגברות מגמת ההאחדה הבין-לאומית.

מיכל (שיצר) גל בוחנת במאמרה את עשרת החידושים הבולטים בשנה החולפת בתחום ההגבלים העסקיים בהדגישה את המגמות העולות מההחלטות שניתנו. שלושת הפרקים הראשונים מנתחים בקצרה את החידושים בשלושת הענפים המרכזיים של חוק ההגבלים העסקיים – הסדרים כובלים, מיזוגים והסדרת מונופולין. הפרק הרביעי מתמקד בהצעות חוק שפורסמו השנה. לצד השינויים שנעשו או הוצעו מסבירה גל כי קיים "חור בכעך", דהיינו חידושים שלא חודשו – ובראשם השינויים הנדרשים בהגדרת ההסדר הכובל ובמנגנון להסדרתו, אשר לא קודמו גם השנה למרות ההסכמה הרחבה בדבר חשיבותם להגשמת מטרות החוק.

הדר **דנציג-רוזנברג**, יורם רבין ויריב נבון בוחנים את ההתפתחויות במשפט הפלילי תוך העמדת פועלו של המחוקק מול פועלם של בתי המשפט. הם מצביעים על שתי מגמות כלליות בולטות המאפיינות את השנים האחרונות, ובכללן שנת התש"ע: האחת, הגברת ההרתעה והאכיפה במישור הפלילי המהותי מצד המחוקק; השנייה, הרחבת ההגנה החוקתית על זכויות הנאשם במסגרת ההליך הפלילי מצד בתי המשפט. הרשימה דנה בשאלה אם מגמות אלה סותרות זו את זו או משלימות זו את זו תוך בחינת המודלים המוצגים במאמרו הידוע של הרברט פקר. החלק הראשון סוקר את החידושים וההתפתחויות בחקיקה, בעיקר בתחומים שנתפסו כ"מכות מדינה". החלק השני סוקר את חידושי הפסיקה ועיקריה במישורים השונים ועומד על השפעת המהפכה החוקתית על עיצוב פניו של המשפט הפלילי, הן במישור המהותי והן במישור הדיוני. בחלק השלישי, העוסק בדין תאורטי וביקורתי, מנתחת הרשימה את החידושים שתוארו תוך הצגת המגמות כמשלימות, בניגוד לדעתו של פקר.

מיה ליקוורניק ואדם שפירא דנים בחידושים ובמגמות בדיני התאגידים בהתמקדם בשלושה תחומים: "מבול הרגולציה" בשוק ההון, ההשתלטויות העוינות ושכר הבכירים. בחינת ההתפתחויות נעשית מנקודת המבט של עורך הדין המסחרי שנדרש להתמודד עם השלכותיהן על לקוחותיו ועליו בד בבד עם היותו, לא אחת, אחד המניעים

שלהן. בראש ובראשונה בוחן המאמר את ההשלכות של היקף הרגולציה על השוק תוך התמקדות בשאלת העלויות המוטלות על הגופים המבוקרים וחוסר הוודאות שבמסגרתו הם פועלים, ומנסה להציע פתרונות, בין היתר בדמות הבחנה בין חברות גדולות לקטנות ושקילה ראויה של העלויות הכרוכות בעמידה בכללי הרגולציה קודם להחלתם. לאחר מכן סוקר המאמר את ההיסטוריה של שוק ההשתלטויות העוינות, מנתח את הניסיונות להשתלט על חברות ישראליות באמצעות "מלחמת פרוקסי", ומנסה להסביר את השימוש הנרחב בה בתקופה האחרונה. בין היתר טוען המאמר כי לשינויים שחווים עורכי הדין המסחריים עצמם יש השפעה על שוק ההשתלטויות העוינות. לבסוף, המאמר טוען כי ההתמודדות עם שאלת שכר הבכירים ככל שהיא נעשית באורגנים של חברות, צריכה להיעשות מבעד למשקפיים עסקיים-מקצועיים, להבדיל ממשקפיים חברתיים-מוסריים, ושקיים ספק בדבר הרלוונטיות של הבעיות שבהן חזינו במשק האמריקאי למשק הישראלי.

יחיאל ש' קפלן סבור כי בתחום דיני המשפחה אפשר לזהות מגמה של אקטיביזם שיפוטי בערכאות האזרחיות. חקיקה שיפוטית אזרחית מתבצעת במקרים שבהם תוצאת הדין הדתי החל בדיני המשפחה במצוות המחוקק אינה טובה לדעת השופטים בערכאה האזרחית. בין היתר הכירו הערכאות האזרחיות בזכויות כלכליות, כגון הזכות למזונות אישה כשאין לה זכות למזונות על פי עקרונות הדין הדתי, או הזכות לחלוקה צודקת של הרכוש כאשר חל עיקרון לא שוויוני של חלוקת רכוש בני הזוג. ההכרה בזכויות אלה נעשתה לעתים באמצעות החלת עקרונות מהמשפט האזרחי בדיני המשפחה. המאמר דן בכמה תחומים שבהם הערכאות האזרחיות, ובמיוחד בית המשפט העליון, קיבלו על עצמן מלאכה שבמציאות אחרת – אילולא דובר בעניינים רגישים ושנויים במחלוקת אידאולוגית ופוליטית – הייתה נעשית בהליך מסודר בבית המחוקקים. מטרת החקיקה השיפוטית הייתה להתאים את הנורמות המשפטיות למגמות חדשות בחברה. עם זאת, לדעת קפלן, הפסיקה דנה רק בסוגיות שיש להן זיקה למקרה הנדון בפסק הדין. ההליך השיפוטי אינו מאפשר במקרים רבים דיון מעמיק ושיטתי בכל היבטיה של סוגיה משפטית מסוימת. העקרונות הנקבעים בפסיקה מעוצבים בהדרגה, כפועל יוצא של המקרים שבית המשפט דן ומכריע בהם. היעדר תכנון כולל ושיטתיות בחקיקה השיפוטית יוצר לעתים חוסר ודאות בנוגע לנורמות התקפות ולעתים גם בנוגע לתוצאות המשפטיות. קפלן מכוון את ביקורתו בראש ובראשונה למחוקק. לדבריו, המחוקק נדרש לקבוע את פרטיהם ודקדוקיהם של דיני המשפחה בישראל לעת הזאת לאור אמות מידה חד-משמעיות, מפורטות ומדויקות במידת האפשר, שתאפשרנה לבעלי הדין ושלוחיהם לצפות מראש את התוצאה המשפטית. לגישתו, הכנסת היא המקום שבו יבואו לידי ביטוי בדרך הטובה ביותר פשרה ואיזון בין מגמות שונות באוכלוסייה בישראל. חשוב שמלאכה זו תיעשה בזהירות, ברגישות ובאחריות תוך ייחוס משקל ראוי לגורמים הרבים המשפיעים בתחום זה.

שורן רבין מרגליות מנתחת את ההשלכות התאורטיות והמעשיות של כמה פסקי דין שניתנו בשנה האחרונה בתחום משפט העבודה האישי. בפרק הראשון דנה רבין מרגליות בשאלת הקוגנטיות של חוקי המגן, שבעניינה ניתנו פסקי דין סותרים. פסקי דין אחדים חיזקו את הגישה המסורתית שאינה מאפשרת סטייה מהסטנדרט שנקבע בחוק, ועם זאת החלטה עקרונית פטרה מהגרי עבודה בענף הסיעוד מתחולתו של חוק שעות עבודה ומנוחה. הפרק השני עוסק בהסכמי קיזוז והשבה ובהסתייגותו של בית הדין לעבודה מאכיפת "סעיפי גדרון". בפרק השלישי נדונה המגמה המסתמנת בפסיקתו של בית המשפט העליון לאכוף חוזי עבודה, ונטען כי דרישת ההיתר לפיטורי נשים בהיריון וחיילי מילואים מהווה חסם בפני קבוצות אלה בקבלה לעבודה. בפרק הרביעי מנתחת רבין מרגליות את חובות היידוע במסגרת יחסי העבודה, ונדון המתח שבין החובה לחשוף פרטים רלוונטיים לבין ההגנה שחלה על מידע זה מכוח חוקי השוויון התעסוקתי. הפרק החמישי דן בזכות העובדים לצבירת ותק במקום עבודתם ובפסילת מכרזים גירעוניים לשם הגנה על זכויות עובדים. בפרק האחרון דנה רבין מרגליות באוניברסליות ההגדרות בדיני העבודה ובמגמה לייחס למושגי יסוד כמו "עובד" או "שכר עבודה" מובנים שונים בהקשרים שונים.

*

אני מבקש להודות מקרב לב לסגן העורך, מר בן דותן, על עבודתו המסורה והקפדנית. אני מודה עוד לחברות וחברי מערכת "דין ודברים", הנמנים עם התלמידים הטובים ביותר של הפקולטה, אשר תרמו תרומה מהותית לתהליך הסינון של המאמרים, השבחתם המהותית והכנתם לפרסום. תודתי נתונה גם לקוראות ולקוראים האנונימיים של המאמרים, להוצאת נבו, ובמיוחד לגב' טלי פלד ולעורכת הלשונית, הגב' יהודית ידלין, וכמובן לכותבות ולכותבים שנדרשו לעמוד בלוח זמנים דחוק מאוד לנוכח אופייה המיוחד של החוברת.

קריאה מהנה ומעניינת ושנה טובה,

רונן פרי